

9 | **Hermanus (van Hilst) Dielemans**

De kinderen van stamvader Josephus Dielemans kun je opdelen in de drie “Hollandse” en de zes “Maastrichtse” kinderen. Zoals in het vorige hoofdstuk al is vermeld, heeft hij van de laatstgenoemde kinderen er niet een zien opgroeien. Als stamvader Josephus in 1849 dus “burger” wordt is zijn oudste dochter Maria bijna negen jaar, zijn zoon Gerardus zeven jaar en Hermanus vijf jaar. Over de laatste nu verder iets meer.

STAMVADER DIELEMANS JUNIOR

De vader van onze Ampa, **Hermanus Dielemans [1556]**, is in 1843 in Den Haag geboren en werd daar bij de Burgerlijke Stand ingeschreven onder de naam **Van Hilst**, de naam van zijn moeder. Zijn voor-naam krijgt hij van zijn grootvader van moeders kant. Pas als hij met zijn moeder en zijn (biologische) vader in Maastricht komt wonen en uit militaire dienst gaat, erkend die alle kinderen van moeder van Hilst en krijgen zij allemaal de naam **Dielemans**. De aangifte van zijn geboorte in Den Haag wordt gedaan door Josephus H. Dielemans met twee getuigen die, net als hijzelf, dragonder van beroep zijn.

Hij komt als baby naar Maastricht en is daarmee eigenlijk als de echte Maastrichtse stamvader Dielemans te beschouwen. Het enige wat wij van zijn jeugd weten is dat hij op 10-jarige leeftijd in de glasslijperij van Regout gaat werken. Dat zal ongetwijfeld als “4^e of kleine gamin”, de jongste hulp zijn geweest. Dat was zwaar werk. De kleine gamin staat met een lange pijp voor de glasoven en haalt door een kleine opening het gloeiende glas er uit. Dan loopt hij daarmee naar de “grote gamin”, die geeft het weer aan de “carreur”

die op een verhoging staat zodat er voor het blazen van grote stukken niets met de grond in aanraking komt. De “souffleur” (hij is de eigenlijke voorman van het groepje) staat er onder en snijdt het af. Behalve het aanleveren van het glas uit de oven moet een gamin ook de vormen vasthouden, ze afkoelen en het bewerkte glas naar de koelovens brengen. Daarna, ze zijn dan ongeveer 16 jaar, worden ze “grote gamin”. De jongens staan op een dag geen 5 minuten stil, zij lopen constant af en aan met glazen of roemers naar de gloeiend warme oven.¹

In 1863 is Hermanus in militaire dienst ingelijfd en gelegerd in Bergen op Zoom. Hij dient er bij het 3^e Regiment infanterie 2^e bataljon. Als hij wil gaan trouwen doet hij dat anders dan zijn vader. Hij krijgt daarvoor toestemming van zijn commandant.

Kinderarbeid in de glasfabriek van Regout.

¹ De arbeidsenquête van 1887. Verslag verhoor van dr. J.A. Nijst.

In het jaar een duizend acht honderd zoven en zestig, den *Wesdonderdag*
dag der maand *January*, voor ons Ambtenaar van den Burgerlijken Stand
der stad Maastricht, zijn verschenen, ter eere: *Hermanus Dielemans*,
glaslijper, oud drie en twintig jaren, geboren
te *Spaarwâge*, woonachtig te *Maastricht*,
meerderjarige zoon van *Josephus Hubertus*
Dielemans, daglooner, oud drie en vyftig
jaren, binnen deze stad wonende, hiervanwe-
zig en toestemmende in dijs huwelyk en van
zogen *Allegonda Maria Anna van Nils*,
Ter andere zijde: *Anna Asselmans*, dag-
loonster, oud twintig jaren, geboren en woon-
achtig binnen deze stad, minderjarige dochter
van *Anna Maria Hubertina Asselmans*,
zonder beroep, oud twee en vyftig jaren,
binnen deze stad wonende, hier tegenwoordig
en bewilligende in dijs huwelyk.

Welke comparanten ons verzocht hebben tot het voltrekken van hun voorgenomen huwelijk
overtgaan, en tot welk einde zij aan ons hebben overgelegd de stukken hierna genoemd,
als voor eerst: de Akte, waaruit blijkt, dat de beide afkondigingen zonder stuiting en
overeenkomstig de wet alhier hebben plaats gehad, de eerste op Zondag den *derdste*
december jongstleden — en de tweede
op Zondag daaraanvolgende, den *zotten dezer maans*, hijs hiende
het geboorte extract des bruidegoms, ten derde
het geboorte extract zijner moeder, en ten vierde
het geboorte extract der bruid.

De huwelijksakte van Hermanus Dielemans,
glaslijper, oud drie en twintig jaren en Anna
Asselmans, dagloonster, oud twintig jaren.
Onderaan het document wordt nog vermeld dat
er bijlagen zijn zoals de geboortebewijzen van
de bruidegom en de bruid.

Van de beroepen die hij later heeft uitgeoefend weten we niet veel. Hij kan niet schrijven en dat zal wel veroorzaakt zijn door het feit dat het onderwijs in zijn jeugd jaren in Maastricht nog in de kinderschoenen stond en dat hij al zeer jong naar het fabriek is moeten gaan om er te werken. Wel was er al in 1838 in de Bogaardenstraat een schooltje voor kansarme kinderen gesticht door kapelaan Louis H. Rutten. In 1840 gevolgd door de oprichting van het klooster van de Broeders van de Beyart. In de omgeving van de Capucijnengang groeide een aantal scholen. Of er ook de kinderen Dielemans hebben leren lezen en schrijven is niet bekend, zeer waarschijnlijk niet. Maar vanaf 1883 ondertekend Hermanus wel zelf de geboorteaktes van zijn kinderen. Heeft hij intussen leren schrijven? Hij is een tijdlang caféhouder op de Boschstraat nr. 30 en misschien was het daarvoor wel handig om te kunnen lezen en schrijven.

Hermanus in 1875. Op de foto maakt hij de indruk niet gauw voor iemand opzij te gaan.

CAFÉHOUDER

In het *Adresboek van Maastricht van 1890* staat Hermanus op laatstgenoemde adres als caféhouder vermeld. Hij is er een jaar eerder pas komen wonen. (zie ook verderop) Het moet een goed adres geweest zijn om hier een café te kunnen exploiteren, vlak naast de uitgangspoort van de fabrieken van Regout! Honderden arbeiders met evenveel dorstige kelen moesten langs dat café lopen om naar huis te gaan. En later kwam daar rond 1901 nog de feestzaal van de fabriek bij. In tegenstelling tot het café van zijn vader op de Maagdendries is het geen onooglijk cafeetje geweest; de voorkamer was ongeveer 4 x 4 meter met daarachter een nog grotere kamer van zes meter lengte met aansluitend een “cour” met wc. Al met al niet erg onaantrekkelijk voor die jaren. Het pand was eigendom van P. Regout.

De Sphinx had in 1901, naast en schuin achter het woonhuis van Hermanus, op Boschstraat 32 zijn “volkschouwburg” zoals het werd genoemd, gebouwd met plaats voor 1.000 personen. Men moet daar overigens geen erg grote luxe bij bedenken, het merendeel zullen wel staanplaatsen geweest zijn. (De laatste jaren is de zaal bekend als Festi Village).² Petrus Regout III nam toen ook het initiatief tot het oprichten van een zangvereniging annex toneelvereniging. Het bleek direct al een groot succes en vanaf 1901 was er in het winterseizoen ieder weekend een uitvoering.

Als Hermanus in 1903 overlijdt woont hij nog steeds in dit huis. De aangifte van overlijden wordt gedaan door zijn zoon (Ampa) Gerardus van beroep koster en 31 jaar oud en Hubert Dello, 39 jaar oud, van beroep boodschapper. Het laatste kind van het gezin is ook in dit huis geboren.

² N.V. Sphinx / Céramique 125 / 100 jaar p. 168.

Het moet een heerlijk gevoel geweest zijn om te weten dat er elke dag een stroom van dorstig volk aan de deur van je café voorbij gaat.

*Arbeiderswoning in de Cité Ouvrière, Grachtstraat.
Er waren 72 eenkamervoningen van zo'n 60 vierkante meter elk.*

68

Overzicht van een afdeling glasslijperij, ca. 1890.

MOEDER ANNA ASSELMANS

De moeder van Ampa was Anna **Asselmans [1563]** bij haar huwelijk 20 jaar oud en van beroep daglonster. Als zij in 1867 met Hermanus wil trouwen moet haar moeder, Anna Maria Hubertina, zonder beroep, een verklaring afgeven. De naam van de vader is n.l. onbekend en om die reden wordt op 22-12-1866 een akte opgemaakt waarin zij haar dochter wettelijk erkend. Waarschijnlijk heeft er ook geen kerkelijk huwelijk van Hermanus met Anna plaats gevonden. In het huwelijksregister van de St. Matthiasparochie 1843 - 1877 is namelijk geen huwelijk geregistreerd. Heeft het te maken met het feit dat de bruid al in verwachting is?

Bij het wettelijk huwelijk op 16-01-1867 zijn als getuige aanwezig Jean Melser, glasslijper 30 jaar oud, oom van moeders kant. Jan Mathijs Penders, dagloner en 35 jaar oud, eveneens oom van moeders kant. Nicolaas Louis, glasslijper 23 jaar oud en Johannes Verbert, dagloner 24 jaar oud.

Het gezin waarin Ampa is opgegroeid heeft, net zoals zijn grootvader, op heel veel adressen in Maastricht gewoond. Gezien het grote aantal verhuizingen moeten we wel aannemen dat ook de ouders Dielemans - Asselmans het niet breed hebben gehad. Wij komen het gezin op de volgende woonadressen tegen:

HUISADRESSEN

Opvallend is het dat we Hermanus op heel veel dezelfde adressen als zijn vader tegenkomen, of direct in de buurt. Was dat misschien voor onderlinge hulp?

Anna Asselmans in 1875

		<u>Omnummering</u>	
14-09-1868	³ Capucijnenstraat	1555	34
	Capucijnenstraat	1550 2 t/m	26
?	M. Grachtstraat	818	
1872	M. Grachtstraat	820	2
?	Grachtstraat	870	
?	Grachtstraat	805	
? ⁴	Grachtstraat	791	
1-10-1881	Grachtstraat	805	
16-04-1883	St. Antoniusstraat	868	
4-01-1889	Boschstraat	30	

In het eerste huis woont hij met zijn jonge vrouw en ook zijn vader is er in huis. In het huis Maastrichter Grachtstraat 820 wordt Ampa Dielemans geboren. En zoals reeds vermeld wordt op het laatste adres voor de fabriek een feestzaal bijgebouwd.

³ Bevolkingsregister 1860 – 1880.

⁴ Bevolkingsregister 1880 - 1890

GEZIN

Hun eerste kind, Joseph Hubertus [1566], vernoemd naar zijn grootvader, werd 4½ maand na het sluiten van het wettelijke huwelijk geboren. Hij werd maar vier jaar oud. Hun tweede kind was een dochter, Maria Hubertina [1567], die wij gekend hebben als echtgenote van H. Reinier Servais en wonend op de Brusselsestraat. Zij is 91 jaar oud geworden.

Ampa, Gerardus Hendricus [1568], werd in 1872 als derde kind geboren in de Maastrichter Grachtstraat nummer 820. Naast dit huis, op nr. 818, heeft zijn grootvader Josephus Dielemans tot zijn dood in 1876 gewoond. Als getuigen bij de geboorteaangifte zijn aanwezig Jacobus Quax, schrijnwerker, 31 jaar en Jan Hendrik Vreen, glasslijper, 36 jaar. De vader en Quax kunnen de geboortakte niet ondertekenen. Dat Vreen er bij aanwezig is kan misschien verklaard worden door het feit dat Hermanus zelf ook het vak van glasslijper uitoefende. Er zullen nog zes kinderen volgen, waarvan twee slechts zeer kort geleefd hebben. (zie ook de Bijlage gezinnen Dielemans).

Capucijnenstraat 34 (vroeger 1555)

71

(Pijl) Maastrichter Grachtstraat 2, geboortehuis Ampa. Verderop in de Grachtstraat de "lâiterie", boerderij voor de melkvoorziening van de arbeiders. Op de boek *Boschstraat Regout's bakkerij*.
[Afbeelding uit 125 Sphinx Céramique 100].

Na het overlijden van haar man woont zijn weduwe Anna Asselmans op diverse adressen;

14-06-1907	Gubbelstraat 40
2-05-1908	Grachtstraat 43
10-11-1908	Achter de Barakken 7
12-10-1909	Herbenusstraat 110
22-03-1912	Boschstraat 101
23-11-1909	Boschstraat 82, tot 1921 bij haar zoon Joseph Dielemans,
6-04-1921	weer Boschstraat 101 bij haar dochter Maria Agnes
15-01-1924	nu Boschstraat 82 en vervolgens
26-08-1927	bij haar jongste zoon, noonk Jeang op de Brusselsestraat 2 overlijdt

DIELEMANS en REGOUT

Er zijn in elke familie van die verhalen die misschien wel enige grond van waarheid bevatten maar meestal enigszins, naar gelang de omstandigheden, een beetje of zelfs een beetje veel, gekleurd zijn. Zo is er het verhaal dat een van de heren Regout op zekere dag door de fabriek liep en aan Hermanus vroeg *En Dielemans, wanneer komen jouw kinderen hier werken?*

Waarop toen het antwoord geweest zou zijn:

72 *Noets menier.* Om zoiets in die tijd tegen je patroon te zeggen was vragen om problemen. Maar het is toch wel opvallend dat geen enkel van zijn kinderen bij Regout is gaan werken. Uit de patroon te zeggen was vragen om problemen. Maar het is toch wel opvallend dat geen enkel van zijn kinderen bij Regout is gaan werken. Uit de verschillende beroepen van zijn kinderen mag men dan ook opmaken dat het aardig gelukt is om in een gewoon beroep de kost te verdienen, schoenmaker, rijtuiglakker, kapper. Kennelijk heeft Hermanus zelf ook niet slecht verdiend en is hij ondernemend geweest. Dus misschien toch een waar verhaal?

Een ander verhaal gaat over de grote staking van de glasslijpers in 1896-97. Enkele meesters glasslijper gaan na een paar dagen weer aan het werk. Onder hen is Hermanus. De reden waarom zij weer naar de fabriek gaan is, nog altijd volgens het familieverhaal, dat zij de vuren van de ovens op peil hielden (het zgn. “feu continu”). Gebeurde dat niet en zouden de ovens afkoelen dan konden aan het einde van de staking de arbeiders toch nog niet aan het werk. Het opstoken van een oven moest zeer gelijkmatig en langzaam gebeuren. Dat betekende dat de stakers nog vele weken thuis zonder inkomsten zouden zitten als de ovens niet op de juiste temperatuur waren. Door met een aantal mannen niet te staken kon iedereen weer direct aan de slag zodra de staking voorbij zou zijn. Het is duidelijk dat Hermanus aan de kant van de werkgever staat. In hoofdstuk 7 over de fabriek van Regout is dit onderwerp al uitvoerig aan de orde geweest. In het licht van het voorgaande kan de vraag gesteld worden of het familieverhaal over het voorkomen van het doven van de ovens, wel helemaal op waarheid berust. Was misschien het hier na volgende niet veel meer een reden geweest om niet te staken.

BOSCHSTRAAT 30

Dat is die grote woning aan de Boschstraat 30. Eigendom van Regout. Hoe krijgt Hermanus het voor elkaar om daar te mogen gaan wonen en een café te beginnen? Een gewone arbeider, een glasslijper, het vak dat hij zijn leven lang uitoefende en dat ook nog bij zijn overlijden in 1903 wordt opgegeven bij de burgerlijke stand. In 1890 wordt het laatste kind in dit huis geboren, het is voor enigen onder ons die hem nog gekend hebben: Johannes [1574] ofwel “noonk Jeang” kapper op de Brusselsestraat. Is dit misschien ook het moment dat

er nog wat meer welvaart in het gezin komt? Er is namelijk een familieverhaal waarbij verteld wordt dat Hermanus bij zijn overlijden aan al zijn kinderen een huisje in bezit heeft achtergelaten. Maar dat laatste blijkt na onderzoek niet waar te zijn.

Een andere vraag die gesteld kan worden is: hoe heeft Ampa Dielemans de begrafenis kunnen verzorgen voor een zeer groot deel van de uitgebreide familie Regout? Wat was zijn introductie bij de familie? Een schoenmaker die hulpkoster (1891) is geworden en als hij nog bij zijn ouders woont als “aanspreker” actief is! Een paar weken na zijn huwelijk verzorgt hij al de eerste “Regoutbegrafenis” van mevrouw Regout – Jonquet.

Aanspreker, ook wel doodsbidder genoemd. Ging in vroeger tijden familie en buurtbewoners bekend maken met het overlijden van iemand. Aan zijn hoed was een lange sleep bevestigd.

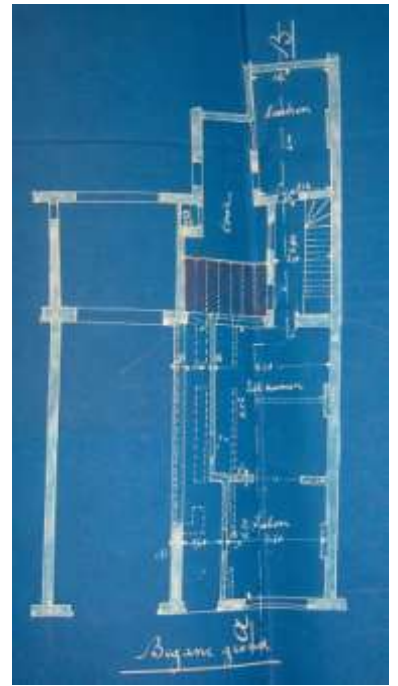
Prent uit 1850

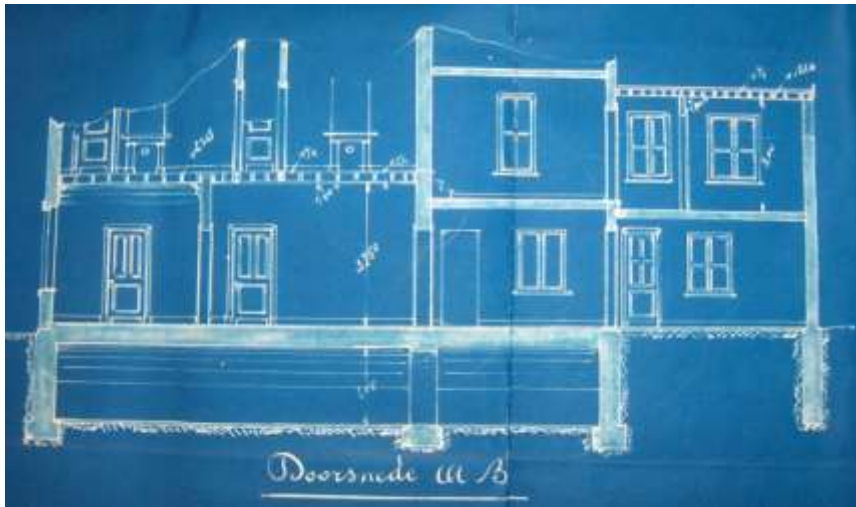
*Rouwadvertentie 1920 voor G. Regout en gelijktijdig voor de
Hollandsche Begrafenisonderneming Dielemans!*

Links:
Boschstraat 30 in 2012.

Rechts:
Plattegrond van het huis
Boschstraat 30 vóór de
aanbouw van de feestzaal.

Dwarsdoorsnede huis Boschstraat 30

Het huis op de Boschstraat waar de betere tijden voor het gezin van de zoon van stamvader Dielemans begonnen en waar nog zijn jongste kind, "noonk Sjang", geboren werd. Aan de afmetingen is duidelijk te zien dat er ruimte genoeg was om een café te exploiteren. Ook de privé ruimten waren ruim bemeten.